

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน (Reconstruction of Yongness in Lamphun Province)
ชื่อผู้เขียน	นายอภิรักษ์ ธรรมเสนา (Mr. Apinan Thammasena)
แผนกวิชา/คณะ	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ศ.ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ
ปี	2553

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มคนยองในจังหวัดลำพูน” ศึกษากระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นยอง” ใน 2 ระดับ ได้แก่ “ความเป็นยอง” ในความหมายที่เคลื่อนไหวอยู่ในสังคมท้องถิ่นเมืองลำพูน และ “ความเป็นยอง” ในสำนึกรับรู้ของกลุ่มเยาวชน ผ่านการศึกษาเชิงทดลองด้วยการให้กลุ่มเยาวชนผลิตสารคดี ว่าด้วยความเป็นชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

งานศึกษาพบว่า “ความเป็นยอง” ในความหมายที่เคลื่อนไหวอยู่ในท้องถิ่น ก่อตัวขึ้นท่ามกลางกระแส “ท้องถิ่นนิยม” (localism) ระหว่างช่วงทศวรรษที่ 2530-2540 ซึ่งส่งเสริมกระบวนการสร้าง “คุณค่า” ให้กับความเป็นท้องถิ่น โดยกระตุ้นผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ให้กลับไปค้นหารากเหง้าและภูมิปัญญาของตนเอง จนเกิดเป็นกระแสฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาในที่สุด กระบวนการดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานสำคัญ สำหรับการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ด้วยการแปรรูปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กลายเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” ด้วย

การประกอบสร้าง “ความเป็นยอง” ในเมืองลำพูน เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวในหลายระดับ ทั้งในแวดวงวิชาการเพื่อผลิตสร้างความรู้มาตรฐาน สำหรับรองรับ “ความเป็นยอง” และในระดับชุมชนท้องถิ่นภายใต้ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างกลุ่มย่อยในสังคมต่างๆ รวมถึงในระดับภาคราชการ เพื่อยึดโยง “ความเป็นยอง” ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของ “ความเป็นไทย” ตามอุดมการณ์แบบรัฐชาติด้วย

การศึกษาเชิงทดลองในกลุ่มเยาวชน พบว่า “ความเป็นยอง” ในสำนึกรับรู้ของกลุ่มเยาวชน ถูกนิยามความหมายโดยสัมพันธ์กับประสบการณ์ของสมาชิก ทั้งในฐานะที่เป็น “คนใน” ของชุมชนท้องถิ่นเอง และในฐานะที่ได้มีประสบการณ์สัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ในระดับกว้างไกลต่างๆ กันออกไป “ความเป็นยอง” จึงถูกตีความและรับรู้โดยสมาชิกของกลุ่มอย่างยืดหยุ่น โดยสัมพันธ์กับประสบการณ์ที่หลากหลายของตน มีข้อสังเกตว่าในการผลิตสารคดีชุมชน ซึ่งกลุ่มเยาวชนคิดเนื้อหาและถ่ายทำเอง “ความเป็นยอง” ในความหมายตามกระแสหรือพื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น มิได้ถูกเลือกนำเสนอให้เป็นจุดสนใจหลัก หากจะมีปรากฏอยู่บ้าง ก็เป็นเพียงในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

การทำงานเบื้องหลังการผลิตสารคดีชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มเยาวชน เปิดเผยให้เห็นเทคนิคการประกอบสร้างความหมายที่น่าสนใจ โดยเยาวชนในฐานะผู้ประกอบสร้าง มีอำนาจซึ่งจำกัดอยู่ในบริบทความรู้และประสบการณ์ของตนเอง ในการที่จะเลือกภาพ บทสัมภาษณ์ ดนตรี ประกอบ รวมถึงเขียนบทบรรยาย เพื่อสร้างเรื่องเล่าบางอย่างขึ้นมา ซึ่งก็ทำให้สิ่งที่ถูกเลือก ซึ่งอาจมิได้เคยมีความหมายสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างตายตัวมาก่อน กลายมาอยู่ด้วยกันได้ภายใต้รูปแบบของ “การเล่าเรื่อง” ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ ล้วนมีที่ทางของมันเอง มีเหตุผลสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างชัดเจนสามารถอธิบายได้ งานศึกษาจึงแสดงตัวอย่างให้เห็น ถึงบทบาทและธรรมชาติของผู้ประกอบสร้างวาทกรรม ทั้งในฐานะผู้มีอำนาจ “ครอบงำ-ชี้นำ” และในฐานะ “จำเลย” ของปฏิบัติการทางวาทกรรมชุดอื่นๆ ในเวลาเดียวกันด้วย